

Lehoczky Mária*

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS GENERÁCIÓJÁNAK TANULÁSI MAGATARTÁSA

2003-ban kerestek meg egy főiskoláról, hogy van-e kedvem egy tanulásmódszertani tankönyv megírásában részt venni. Örömmel mondtam igent, hiszen régi álmom teljesült. A munka eredményeképpen megkaptam a tantárgy oktatásának lehetőségét is, de az álmok világából a valóságos előadótermekben ébredtem, ahol több százan ültek és frontális képzési formában megpróbáltam a lehetetlent: elmondani mindazt, amiről úgy gondolom, hogy hasznos ismeret lehet azoknak, akik éppencsak belesöpöpentek a főiskolai élet világába. Ők már az élethosszig tartó tanulás generációja. Tudják, hogy ezzel a néhány évvel csak elkezdik a szakmai, üzleti, személyiségbeli kompetenciák fejlesztését, de újra és újra vissza kell ülniük az iskolapadba, távoktatási programokban kell részt venniük, egy életen át, hogy lépést tartsanak a gyorsan változó és átláthatatlan mennyiségű információk és szakmai követelmények áradatával. Fogalmazhatjuk úgy is, hogy versenyképes legyen a tudásuk.

Az ismeretek bővítésében óriási szerepet kap majd az *önállóan végzett tudásgyarapítás*, de hogyan lesznek képesek megbirkózni ezzel a feladattal, ha elsősorban a frontális oktatásban szereznek tanulási készségeket? Továbbra is elvárjuk, hogy ösztönösen ráéreznek majd? A tanulmányunk során ezt a kérdést járjuk körül. Kérdőíves felmérésben vizsgáltuk meg a BGF KKFK¹ és egy másik gazdasági jellegű főiskola elsőéves hallgatói körében² (100-100 fővel), milyen motivációk állnak amögött, hogy éppen abba az intézménybe kerültek, és tanulni akarnak, hogyan ítélik meg önmagukat saját tanulási stratégiáikat illetően és ez mennyiben lehet hatékony az élethosszig tartó tanulásban. Az első félév első felében töltötték ki a kérdőíveket. A szakmai kompetenciák elsajátítása más jellegű kutatást igényel. A tanulási motivációk előrevetíthetik azt, hogy mennyiben várható el belső késztetésként az önrányított tudásgyarapítás, a tanulási szokások pedig a hatékonyságot vizsgálják a tanulási technikáikat illetően.

A célom, hogy rámutassak arra, az oktatás feladatai közé tartozik az élethosszig tartó tanulásra való felkészítés, közöttük a tanulás, a tudásteremtés eszközeinek tanítása, ami egyre sürgetőbb feladat, ezért a felsőoktatásban, ezen belül BGF KKFK-n is célszerű lenne a képzésbe való beillesztése.

A TANULÁSI MÓDSZEREK FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

A tanulás módszereinek megközelítését korosztályonként más-más módon kell elkezdni. Alsó tagozatban még a készségek kialakítása zajlik. A felső tagozatban már kialakítható a tanulóval kapcsolatos önreflexió, a középiskolában pedig az egyéni motivációs mechanizmusok is értelmezhetők, fejleszthetők. A fiatal felnőttek, a felsőoktatásban viszont már komoly tapasztalatokkal, megszilárdult szokásokkal rendelkeznek saját tanulási hatékonyságukat illetően. Előtérbe kerül náluk a hasznosság kérdése: miért kell foglalkozni egyáltalán a tanulás módszereivel? Ha azonban feltesszük a kérdést: Ki hallott már a gyors vagy dinamikus olvasásról, vagy a memorizálást elősegítő módszerekről? Tudják-e

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, főiskolai adjunktus

¹ Ahol nincs kötelező tanulás módszertani képzés.

² Ahol a szerző kötelező tantervi keretek között tanulásmódszertant oktat.

mikor és hogyan érdemes csoportosan készülni? Általában nemmel válaszolnak. Ezen tényezők fontosságát elfogadják a diákok is, azaz tudják, hogy tehetnének a fejlődés érdekében lépéseket, de nincsenek ismereteik arról, miként lehetne változtatni. Meg kell említeni két okot, ami ellenállást szülhet: aki a felsőoktatásba kerül, sikeresnek érezheti magát a tanulásban, hiszen megfelelt a követelményeknek, azaz „jól tanult”, aki pedig új stratégiákat, módszereket próbál ki, az találkozhat az átmeneti teljesítmény visszaesés³ jelenségével és inkább visszatér a régi kerékvágásba.

A diákok többsége ismeri az élethosszig tartó tanulás fogalmát, de csak halvány elképzeléseik vannak arról, hogy ez miért fontos számukra, hogyan illeszkedik a XXI. századi fejlődési irányba. A hagyományos oktatás fokozatosan elszakadt az „élet iskolájától”, ezért beszélhetünk arról, hogy az iskolába járás inkább kötelezettségként él sokak fejében, nem pedig hasznos, esetleg örömteli tanulási folyamatként, ami a természetes kíváncsiságérzetet és kompetencia⁴ törekvéseket elégítené ki. A frontális oktatás passzív ismeret nyújtás, reprodukív tanulás. Ez a modell hátráltatja annak az attitűdnek az elsajátítását, ahol a önmenedzselte tanulás az innovatív képességeket, a folyamatos önfejlesztést szolgálja. Meg kell mutatnunk azokat a lehetőségeket, amelyek a tanulási folyamatot magát hatékonyabbá, külső kényszer helyett belső indítatásból fakadó tevékenységgé teszik.

A *tanulási önismeret fejlesztése* során a hallgatóknak meg kell ismerniük azokat a pszichológiai képességeiket és lehetőségeiket (korlátaikat is beleértve), azaz személyiségük és a motivációik tanulással kapcsolatos jellemzőit, amelyekkel hozzájárulnak olyan életcélok kitűzéséhez és megvalósításához, amelyek sikerélményt nyújtanak számukra és illeszkednek a társadalmi-gazdasági fejlődési irányhoz. A *tanulási kompetenciák* növelésével hatékonyabbá tehetik mind az iskolai és egyéb szervezett keretek között zajló, mind az önirányított tanulási folyamatot a korábbi stratégiáik átalakításával, új módszerek elsajátításával, ami a következő feladatokat foglalja magába:

- A hatékony tanulást elősegítő *környezet* megteremtése
- A *tanulási kompetenciák* fejlesztése (pl.: információszelekció, dinamikus olvasás elsajátítása, mnemotechnikai eljárások alkalmazása, jegyzetelési készség, kutató jellegű munka stb.)
- A tanulást segítő *eszközök* hatékony felhasználása (pl. IKT, azaz információ- és kommunikáció-technikai eszközök)
- A rendelkezésre álló *idő* felhasználása
- A tudás *prezentációja*, (pl. vizsgarutin)

A technikák megismertetésén túl, olyan keretbe kell helyeznünk tanulást, ami megmutatja a hatékony stratégiák alkalmazásának hasznát egyéni és társadalmi, gazdasági szinten. Három fontos dokumentumot mindenképpen meg kell ismertetni az a hallgatókkal, amelyekről legfeljebb csak felszínesen hallottak.

1. Fehér Könyv (3) az oktatásról és tanulásról (1994), melyet az Európai Bizottság adott ki, és alapja volt 1996-ban Az egész életen át tartó tanulás európai évének. A tanuló társadalom fogalmát bontotta le egészen az egyéni szerepvállalásig, megszerzendő kompetenciáig, melyek célja a versenyképesség növelése.
2. A Jacques Delors (2) vezette Nemzetközi Bizottság jelentése az UNESCO-nak az oktatás XXI. századra vonatkozó kérdéseiről (1996). Hosszútávra szóló útmutató az oktatás számára, miként reagáljon az információs társadalom kihívásaira, hogyan segítse az egyént abban, hogy alkalmassá váljék az új kihívásokkal való megküzdésre. Fontosnak tartja az egyéni tehetségben rejlő lehetőségek legteljesebb kiaknázását.
3. Az Európai Tanács (8) lisszaboni ülésén elfogadott stratégiája (2000) „Oktatás és képzés 2010” címmel – az előbbinél rövidebb távú feladatokat fogalmaz meg az EU számára: célul tűzte

---

³ Egy új tanulási technika vagy más szokás kialakítása esetén, amikor a korábbit már nem alkalmazzuk, de az új még nem alakult rutinná, romlik a teljesítmény, pl. a dinamikus olvasás elsajátításakor s csak ezután kezd növekedni majd a korábbi szint fölé emelkedik.

⁴ A kompetencia kifejezést abban az értelemben használom, amikor az egyén azt éli át, hogy képes a környezetére hatni, önállóan, hatékonyan cselekedni.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 15.

ki, hogy a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává váljon, mely képes a gazdaságilag a fenntartható növekedésre.

Ezek a keretek segítenek annak a munkamódnak, életmódnak, értékrendnek a közvetítésében, amelyet a jövő nemzedékének szánunk. Ahhoz, hogy ezen az úton elinduljanak, aktívan segítenünk kell őket és ebben kaphat szerepet a tanulási stratégiákkal kapcsolatos ismeretek oktatása, amely évről évre egyre több helyen jelenik meg a felsőoktatásban. Egy olyan oktatási intézményben, mint a BGF KKFK, ahova a hallgatók magas elvárásokkal jönnek, korszerű ismeretekre szeretnének szert tenni, fontos beépíteni a képzésbe minél több lehetőséget, ahol megismerhetik azokat az eszközöket (tárgyi és kognitív szinten), ami segíti őket a tudásalapú társadalom megteremtésében. A felmérés eredményei egybevágóak ezzel.

A TOVÁBBTANULÁSI MOTIVÁCIÓK ÉS AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS

A *továbbtanulási motivációk vizsgálata* során (12 tétel közül választhattak, többet is) a következő eredményeket kaptuk. Mindkét oktatási intézménybeli felmérésben ugyanaz a fontossági sorrend alakult ki az első négy helyen (1. és 2. táblázat). A belső indítatású motivációk egyértelműen túlsúlyban vannak, ami az önirányított tanulásban különösen kedvező hozzáállás. A rátermettség és a valakivé válás fontosságának előtérbe kerülése az érdeklődéssel együtt, alapot biztosít az élethosszig tartó tanuláshoz. A külső befolyásoló tényezők, mint pl. családi nyomás hatása nagyon keveseknél jelenik meg.

1. táblázat

<i>50%-nál magasabb arányban tartják fontosnak a továbbtanulás indokaként</i>	BGF KKFK	Másik főiskola
tudom, hogy hasznosítani fogom a tanultakat	80%	61%
diploma nélkül nem lehet jó állást találni	80%	60%
az általam választott pályához szükséges a diploma megszerzése	75%	58%
ezzel önmagamnak bizonyítom rátermettségemet	59%	61%

2. táblázat

<i>30-50% között jelölték meg a továbbtanulás indokaként</i>	BGF KKFK	Másik főiskola
a tanult tárgyak kifejezetten érdekelnek	46%	45%
csak így válhatok „valakivé”	39%	37%

Az *oktatási intézmény választásában* (22 tétel közül választhattak, többet is) már különböző motivációk találhatók a két intézmény hallgatói között. A továbbiakban csak a BGF KKFK adatait vizsgáljuk. Mind a *jó hírnév*, mind a *képességek kibontakoztatási lehetősége*, az *érdeklődés*, több mint 70%-uknál játszott szerepet, a választásban⁵.

Fontosnak tartják azt, hogy az intézmény milyen kedvezményeket kínál a hallgatóknak: külföldi ösztöndíjak (63%), későbbi szakosodási lehetőségek tág köre (51%), a felvételi vizsga mentesség lehetősége (60%) és ha valaki teljesíti ezeket a feltételeket, akkor valószínűleg felveszik, ezért ezt is nagy arányban jelölték (47%).

Az oktatás színvonaláról a felvételi előtt hallottak alapján és az első néhány hét után szerezhettek benyomást, ez a döntést 42%-uknál befolyásolta, amit úgy értelmezhetünk, hogy magas az elvárásuk az oktatással kapcsolatban, a megszerzendő tudás nagyobb súlyt kap, mint pusztán a „papír megszerzése”, mert a diploma társadalmi, gazdasági értékének a hallgatók 30-40%-a tulajdonít jelentőséget.

⁵ A másik főiskolát néhány éve hozták létre, így a hírnév nem olyan kiemelkedő, 15%-ban jelölték meg.

LEHOCZKY M.: AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS ...

Ez két mutató azt is jelzi, hogy elvárják a munkaerőpiactól, hogy a diplomával hitelesített tudásukat értékelje is.

A vizsgálat eredményei mindkét helyen hasonló tendenciát mutattak, a különbségeket az oktatási struktúra eltérései okozzák (szakosodási lehetőségek köre, pótfelvételi lehetőség, külföldi ösztöndíjak stb.)

Azok a döntést befolyásoló tényezők, amelyeket csak kevesen jelöltek arról tanúskodnak, hogy céltudatosan választják ki az intézményt és a környezeti hatások kevésbé játszanak meghatározó szerepet (pl. tanári, családi javaslat, barátok ide járnak; alig akad pár ember, aki úgy gondolja, hogy nem kell sokat tanulni, könnyű elvégezni). Ezt az attitűdöt összességében azzal jellemezhetnénk, hogy belső kontrollos (6) magatartás irányába mutat. Összességében az élethosszig tartó tanuláshoz kedvező alappal érkeznek a hallgatók, nyitottak azokra az ismeretekre is, amelyek a hatékonyságukat fokozhatják a céljaik megvalósítása során. Ez azonban nem jelenti azt, hogy rendelkeznek azokkal a készségekkel, amelyek eszközként szolgálnak ezekhez. A fent említett dokumentumok éppen ezt a szerepváltást hangsúlyozzák. A tanulási szokásokkal kapcsolatos kérdőív alapján magas pontszámot kaptak azok a tevékenységek, amelyek a jelenlegi oktatási rendszerben elősegítik az előmenetelt, alacsonyabbra pontozták azokat a tevékenységeket, amelyek az önálló tanuláshoz kapcsolódnak. (1. melléklet) A kétféle magatartásbeli különbséget leírhatjuk egy pszichológiai személyiség skála két végpontja között. *Külső kontrollos* (6) magatartásról beszélünk, amikor valaki a tetteiért a felelősséget a környezetére hárítja, önmagát felmenti, nem tehet a történeletről, kényszerként éli meg a körülményeket, nincs beleszólása az események menetébe, értelmetlennek érzi a „sorssal való szembeszegülést”. Az iskolarendszer erősíti az ilyen attitűdöt, hiszen adott tananyagot kell elsajátítani, függetlenül az egyéni elképzelésektől. Továbbtanulás esetén, már előtérbe kerül a belső kontrollos viszonyulás, hiszen nem kötelező jellegű. *Belső kontrollos* magatartásról akkor beszélhetünk, ha valaki önmagát teszi felelőssé azért, ami történik vele, úgy érzi képes befolyásolni az eseményeket, és ezért meg is tesz minden tőle telhetőt. Tanulás során hatékonyságának átélése hozzásegíti ahhoz, hogy örömmel, érdeklődéssel újra és újra tanuljon. Az, hogy az egyén képes változtatni és a tanuláshoz való viszonyát a belső kontrollos magatartás irányába tolni, a tanulási önismeret fejlesztésének egyik fontos része.

Elsősorban azok jutnak el a diploma szerzés első lépcsőjéhez, akik hatékony stratégiákat alakítottak ki a frontális iskolarendszerhez, de ez nem jelenti azt, hogy az élethosszig tartó tanuláshoz is, ehhez ki kell mozdítanunk a diákokat a passzív befogadói szerepkörből és aktív résztvevővé kell tenni a tanulással kapcsolatos ismeretek megszerzésében. A frontális oktatás és az önálló ismeretszerzés együttesen alkotják az élethosszig tartó tanulást.

3. táblázat
Tanulási formák

<i>Frontális oktatás</i>	<i>Önirányított tanulás</i>
<ul style="list-style-type: none"> • oktató aktív tudás birtokos, ismeret közvetítő • hallgató passzív: információ befogadó • tanulás formája: reprodukív tanulás, ismeretbővítés • tanulás célja: sikeres vizsgák • külső kontrollos attitűdöt erősíti	<ul style="list-style-type: none"> • oktató: képesség fejlesztő • hallgató aktív: információt szelektíven kereső, tudás teremtő • tanulás formája: produktív tanulás, problémamegoldás • tanulás célja: az ismeretek alkalmazása • belső kontrollos attitűdöt erősíti

A hagyományos frontális oktatási rendszerben, a többi tantárgy közé beiktatva a tanulási ismeretekkel foglalkozó elméleti tantárgyat, nem érhetünk el szemléletváltást. Az oktatás során olyan viselkedési mintákat, gyakorlati lehetőségeket célszerű biztosítani, amely nemcsak elmondja, hanem megmutatja, mit is várunk el a közeljövő nemzedékétől, különös tekintettel az önirányított tanulásra (3. táblázat). Korábbi tanulmányaik során a diákok elvéve találkoznak ilyen lehetőségekkel. Ha az önirányított ismeretszerzési és feldolgozási munkára is fel akarjuk készíteni a őket meg kell teremtenünk azokat a környezeti, infrastrukturális feltételeket, amelyek szimulálják a valódi helyzetet. Meg kell mutatnunk azokat a lehetséges életcélokat, életpályákat, amelyek vonzereje elegendő ahhoz, hogy

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 15.

erőfeszítést tegyenek a számukra szükséges tudás hatékonyabb megszerzéséhez. Egy tanulási hatékonyságot fejlesztő tantárgy keretein belül a különböző tanulási formák alkalmazását a gyakorlatban kell elsajátítaniuk, ami az oktató tanár részéről is más hozzáállást kíván.

A TANULÁS EGY LEHETSÉGES FELFOGÁSA: TUDÁSTEREMTÉS

A korábbi tanári, előadói szerepből, mint a tudás birtokosa ki kell lépni és új típusú kapcsolatot kell kialakítani a diákokkal. A Delors-jelentés (2) alapján röviden azt mondhatjuk, hogy a tanár feladata az, hogy végig kísérje a hallgatókat azokon a lépcsőfokokon, melynek során képessé válnak önállóan az információk gyűjtésére és azok rendezésével, egyéni feldolgozásával (problémamegoldás) létre tudják hozni saját hallgatólagos tudásukat, majd ezt explicit módon megosztani a többiekkel az élet minden területén. Ebben az értelemben az oktatást fel lehet fogni, mint egy tudásteremtő körfolyamatot. Erre kiváló modellt ír le KARL-ERIK SVEIBY (7), amely nemcsak a gazdasági életben alkalmazható, hanem az oktatásra is. (4. táblázat)

4. táblázat
A tudásteremtés

		MIVÉ?	
		Hallgatólagos tudássá	Explicit tudássá
MIBŐL?	Hallgatólagos tudásból	1. szocializáció	2. externalizáció
	Explicit tudásból	4. internalizáció	3. kombináció

A hallgatólagos tudásról akkor beszélhetünk, amikor a tudás birtokosa saját maga által kialakított tapasztalatait, felismeréseit alkalmazza, az elméleti tudás gyakorlati alkalmazása, sokszor nem tudatosan zajlik. Explicit a tudás, ha megfogalmazzák, általánosítják, az egyéni tapasztalatokat. Ebben az értelemben **szocializáció** során obszervációs tanulással, gyakorlással szerezzük meg a tudást, úgy ahogyan az inas a mesterétől elleszi a szakma fortélyait és tovább alakítja, tökéletesíti önmaga számára. Ezt a célt szolgálják a készségfejlesztő foglalkozások, a szakmai gyakorlat. A kompetencia menedzsmentre (1) tett kísérletek a felsőoktatásban jelzik ennek a szakasznak az erősödését. A hatékony tanulási szokások kialakításában azonban még a véletlenül hagyatkozik a mai formális oktatás. Ha sikertelen az ösztönösen kialakított tanulási stratégia és segítségre sem lehet számítani, akkor a tanulás iránti negatív viszony az alacsony iskolai teljesítményben jelenik meg. Az ilyen személyt leginkább a következményektől való félelem kényszerítheti arra, hogy mégis – időnként óriási erőfeszítések árán – elérje a minimális követelmények szintjét. Velük nem találkozunk a felsőoktatásban. Kimondatlanul az áll emögött, hogy az adottságok megszabják a tanulási teljesítményt, ami részben a veleszületett intelligencia populáris felfogásának negatív hatása.

A gyerekek az iskolában ösztönösen próbálják a feladatokat megoldani, jó esetben a családban valaki beszél saját tapasztalatairól, ötleteket ad, ez az **externalizáció**, tudatosítási folyamat, melynek során megfogalmazódik a hallgatólagos tudás, az egyéni tapasztalat, általánosítások, modellek segítségével. Az explicit tudás átadása a **kombináció**, amit legfőképp a szervezett (iskolai) oktatás valósít meg, az egyéni tapasztalatok sűrítménye, egységes elméleti keretekben összefoglalt modellek. Gyakran itt megáll a folyamat, aminek a következménye a „vizsgaközpontú” tanulás, ilyenkor csupán a jó jegy megszerzése, a vizsgán való átmenetel a cél, eredménye pedig a tananyag nagy részének felejtése. Ha sikerül továbblépni, az ismeretrendszer beépül az egyén hallgatólagos tudásába, **internalizálódik**. Ilyenkor számolnak be a hallgatók arról, hogy hasznos, érdekes volt az előadás vagy szeminárium és úgy érzik segíti őket életcéljaik megvalósításában. Ez az a tudás, ami értéket jelent a tudásalapú társadalomban, melynek egyik eszköze az élethosszig tartó tanulás. A tudásteremtés ennek a négy állomásnak a körfolyamataként zajlik. Az internalizálódott tudást szocializáció és externalizáció során megosztva másokkal, tovább fejlesztik, közzé teszik, megosztják, az újabb internalizáció során beépül és így tovább. Ez a folyamat annál hatékonyabb, minél magasabb az együttműködés szintje, azaz a csapatmunka. Mindez 15-20 fős csoportban „mikro” méretekben modellezhető a mai iskola-

rendszer keretein belül is. A kooperatív tanulás mind elméletileg mint metodikailag széleskörű szakirodalommal rendelkezik, magyarul pl. KAGAN, SPENCER (2001): Kooperatív tanulás. (5)

A jelenlegi oktatási rendszerben felnőttek-felnövekvők, legfeljebb hallgatólagos tudással rendelkeznek azzal kapcsolatban, miként is lehetne hatékonyabban tanulni, adott idő alatt a lehető legtöbb információt tudássá alakítani. Ha az ismeretanyag átadása mellett annak feldolgozási módját – a tanulást is – explicit tudásként megtanítanánk, a „jól” tanulók még jobban tudnák használni tanulási képességeiket, mások nem veszítenék el lelkesedésüket, felzárkózhatnak a jók közé és a tanulási zavarokkal foglalkozó szakembereknek is kevesebb munkájuk lenne.

A TANULÁSI SZOKÁSOK FEJLESZTÉSI IRÁNYAI A JÖVŐBELI OKTATÁS ALAPFELADATAINAK MEGVALÓSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

A Delors-jelentés (2) a jövőbeli oktatás számára négy fő feladatot határozott meg, ebből az első kapcsolódik szorosan a hagyományos iskolai formához.

1. *Megtanulni megismerni:* a jelenlegi formális oktatási rendszer célja az ehhez szükséges feltételrendszer megeremtése, ezt elsősorban reprodukív jellegű tanulás jellemzi. Ezen túlmutatva az információk gyors szelekciójának és rögzítésének képességét kell elsajátítani, amit már nem lehet a véletlenre és az ösztönös tanulásra bízni. A tanulást produktívvá kell tenni abban az értelemben, hogy a gondolkodást, problémamegoldást kell fejleszteni, és a lexikai tudás már nem kap elsődleges szerepet. Ezeknek a pszichológiai folyamatoknak a fejlesztési metodikájára nem tér ki a Delors-jelentés (2) és jelen keretek sem engedik ennek részletezését.

A tanulás szokások felmérése során 23 állítás volt, melyeket 1-5-ig pontozhattak (1–2. melléklet). Az eredmények megerősítik, hogy a passzív befogadói szerep kapja a hangsúlyt: az *előadásokon való részvétellel* kapcsolatos szokások (3. 4. 5. 16. sz. kérdések) a magas pontszámú területeken helyezkednek el, míg az önálló tanulásszervezéssel kapcsolatos tevékenységek ennél alacsonyabb tartományokba tartoznak: *szorgalom, időbeosztás, környezeti feltételek* megeremtése (2. 7. 12. 13. 14. 20. sz. kérdések) a középmezőnyben található. A tanulási szokások között az *érdeklődés* (23. sz. kérdés) is a az első harmadban van, ami segíti második legfontosabb tanulási eszközt, az előadások megértését, ennek kiaknázásával lehetne az aktív, önálló tanulási módokat is erősíteni, a tudásteremtés első lépését, szocializáció készségeit erősíteni.

A *vizsgákon* (18. 19. sz. kérdés) való szereplés, a felkészülés az alacsonyabb tartományban jelenik meg. Ennek hátterében az áll, hogy még nem vettek részt főiskolai vizsgákon. A szóbeli vizsgák visszaszorulásának ellensúlyozására a tudás prezentáció során fejleszteni lehet az előadói készségeiket, amikor nemcsak kívülről készen kapott ismerteikről, hanem saját tapasztalataikról is beszámolnak, externalizációval. Ennek értékelési módja jóval nehezebb a hagyományos osztályozáshoz képest, mert nincs „tananyag”, a információk gyors felkutatása és szelekciója, a problémamegoldó gondolkodás nem mérhető a megszokott módon.

A *tanulási technikák*, módszerek ismeretével kapcsolatban a hatékonyságuk a középmezőnyben helyezkedik el (21. sz. kérdés), tehát van tere a fejlesztésnek.

2. *Megtanulni dolgozni:* az oktatás és munkaerőpiac követelményeinek összehangolása társadalmi-gazdasági igény. Már nem elegendő a szakismeretek, a tárgyi tudás megszerzése, hanem szakmailag kompetenssé kell válnia annak, aki diplomát kap. Ebben egy fontos kívánalom a csapatmunkára való képesség.

A legalacsonyabb pontszámot a *csopartos* tanulási lehetőségek kihasználása kapta a vizsgálatban (22. sz. kérdés). Ez egybevág a PISA 2000 felmérés (9) egyik lényeges eredményével, miszerint a magyar diákok egyedül szeretnek tanulni. A jelen felmérés idején (2003) éppen megkezdték felsőoktatási tanulmányaikat az akkori (2000) 15 évesek, tehát ugyanaz a felmérés köre. Ezt a területet kiemelten kell kezelni az élethosszig tartó tanuláshoz kapcsolódó kompetenciák körében is. Az önálló tanulás a formális oktatáson kívüli informálisan zajló közös ismeretfeldolgozás lehetőségét is magában foglalja. Az iskola kiváló terepe lehet az együttműködési készségek fejlesztésé-

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 15.

---

nek, ezen belül a tanulási készségek fejlesztésében is előtérbe kell helyezni a csoportos információ kezelést mert a tudásteremtési körfolyamatot enélkül nem lehet hatékonyan megvalósítani. A frontális oktatás és az egyéni teljesítményértékelés szintén a csapatmunka ellen hatnak.

3. *Megtanulni együtt élni másokkal:* Ez a pont már messze túl mutat a jelenlegi kereteinken. Ennek egyik eszköze a személyiségfejlesztés. Az együttműködési, konfliktuskezelési módszerek elsajátítása és a hétköznapi életben való alkalmazása még nagyon távoli célként tűnik fel annak ellenére, hogy a felsőoktatásban gyakran vesznek részt a hallgatók ilyen jellegű tréningeken. A tanulási stílusok egyéni különbségeinek feltárása és ezek beillesztése a csoportmunkába, gyakorlatban is hozzájárul a különbségek elfogadásához.
4. *Meg kell tanulni élni.* A személy képes legyen a képességei adottságai kibontakoztatására, hatékonyan élni és dolgozni, felelősséget vállalva cselekedeteiért. Ez a pont emlékeztet arra, amit Maslow a szükségletek hierarchiájában, a piramis csúcsán található, önmegvalósításként ír le (4). A tanulási önismeret ennek szolgálatában áll. Fejlesztésére azokat a személyiségjellemzőket kell megismertetni, amelyek a teljesítménymotivációval, a sikerélménnyel kapcsolatosak.

ÖSSZEGZÉS

Az élethosszig tartó tanulás az oktatási rendszer számára új kihívást jelent. A BGF KKKF-n végzett felmérés eredményei alapján a hallgatók tanulással kapcsolatos motivációi azt jelzik, hogy érettek a tudásalapú társadalom új irányelveinek befogadására és az ezzel kapcsolatos kompetenciák fejlesztésére, mely újfajta szemléletmód elsajátítását igényli mind a hallgatók, mind az oktatók részéről. Fontos lépés ezen az úton az önirányított tanulás elősegítése, ezen belül pedig különös hangsúlyt kell fektetni a csoportos együttműködésen alapuló tudásteremtésre.

IRODALOM

- 1 CZOBOR ZSUZSA (2004): Kompetenciamérés: egy innovatív fejlesztési eszköz az oktatásban. Külkereskedelmi Főiskolai Szakmai füzetek 13. BGF KKKF, Budapest
- 2 DELORS, JACQUES et al. (1996): Learning: the treasure within. Report to UNESCO of International Commission on Education for the 21st century. Paris UNESCO, magyarul: Delors, Jacques (1997): Oktatás - rejtett kincs. A Jacques Delors vezette nemzetközi bizottság jelentése az UNESCO-nak az oktatás XXI. századra vonatkozó kérdéseiről Osiris Kiadó, Budapest,
- 3 European Commission (1994): White paper on Teaching and Learning Towards the Learning Society, EUROP, Luxemburg
- 4 FODOR LÁSZLÓ szerk.(2002): Bevezetés a pszichológiába. BGF KKKF Budapest (330-336. old.)
- 5 KAGAN, SPENCER (1994): Cooperative learning. (Kagan) magyarul: Kagan, Spencer (2001): Kooperatív tanulás Ökonet Kft. Budapest
- 6 PECK, DAVID – WHITLOW, DAVID (1983): Személyiségelméletek. Gondolat, Budapest (97-106. old.)
- 7 SVEIBY, KARL ERIK (2004): Szervezetek új gazdagsága: a menedzselt tudás. KJK-KERSZÖV, Budapest

Internetes források

- 8 OKTATÁS ÉS KÉPZÉS 2010. A LISSZABONI STRATÉGIA SIKERE A SÜRGŐS REFORMOKON MÚLIK A Tanács és a Bizottság közös időközi jelentése az európai oktatási és képzési rendszerek célkitűzéseikhez kapcsolódó részletes munkaprogram megvalósításáról : http://www.om.hu/letolt/eu/interim_report_vegleges_magyarul.pdf (letöltés: 2005. február 11.)
- 9 PISA 2000 vizsgálat: <http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/36/19/33715287.pdf> (letöltés 2004. november 26.)

LEHOCZKY M.: AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS ...

---

1. melléklet Kérdések

1.	Rendezett környezet kialakításában (jegyzetek, könyvek stb. rendszerezett elhelyezése, rend a tanulóhelyen)
2.	A tanulást gátló tényezők megszüntetésében
3.	Az előadások megértésében
4.	Az előadások jegyzetelésének gyorsaságában
5.	Az előadások jegyzetelésének érthetőségében
6.	A szakirodalom olvasásának sebességében
7.	A szakirodalom megértésében
8.	A szakirodalom alapján írt vázlatok használhatóságában
9.	A memorizálás gyorsaságában
10.	Figyelmem, koncentrációs képességem tartósságában
11.	Lényeg kiemelésében és tömör megfogalmazásában
12.	A tanultak gyakorlati alkalmazásában
13.	A tanulásra fordított idő hatékony felhasználásában
14.	A tanulásra fordított időben
15.	A tanulás rendszerességének fenntartásában (megszokott helyen, heti 4-5 napon)
16.	Az előadásokon való megjelenések számában
17.	A szóbeli vizsgákon szerzett tapasztalatok hasznosításában (szóbeli vizsgarutin)
18.	Az írásbeli vizsgákon szerzett tapasztalatok hasznosításában (írásbeli vizsgarutin)
19.	Vizsgákra való felkészülés hatékony megszervezésében
20.	Szorgalmam
21.	A tanulási technikák, módszerek ismeretében
22.	A csoportos tanulási lehetőségek kihasználásában
23.	Érdeklődésem a tantárgyak iránt

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 15.

2. melléklet
A felmérés eredményei
(A kérdéseket az ábrában sorszámok jelölik)

